

ШЭНЭ ҮЕЫН ШЭНЖЭ ТЭМДЭГҮҮД

Миний үнийн танил, колхозий турүүлэгч Николай Андрианович Домышев Тунхан тосхон эрвэд бүсэхэмийн хэдэн дахин захуулсан, өөрөөрөө хөндөгдөн юм. Тийгээж хабарай нүүд харан хайгайтай гоо нэг үдэр, хартаахаа кукурула хойрыг тариха байха үеэр, «Сибиряк» колхоз ошоо нам. Эндэ олооношье хонго, улааншье байгаагүй. Теэд шэнэ сагай, коммунистын үеийн эрчим шэнжэ тэмдэгүүдэ өөршье лад өбгөржө гарба гэжэ хаа гэжэ ханаа бэлэйб. Харан урхоншо, ханаа абаһанаа надад эрвэ сонгоо бинаад туршаха хүсэлтэйб.

«СЕМИРА» ГЭЭШЭ ЮУН БЭ, ТЭРЭЭНТЭЙ РАЖА ТЭМСЭХЭ ӨНӨТӨЙБ?

Зунай үедэ командировкоор колхоз олоод, үлөөнэй зургаан час болотор унтаа наа, халаа гэжэ мэдэрэй. Тийгээ байдалда өөрөө оролгоо ордуулахгүйн тула тэр арслан боллод, правленийэ шамдажа олохолом, турүүлэгч, арслан, парткомой дарга гурбан ажалдаа үүн өршөнхэй буужа байба. Тийгээд эхэл ууртайнууд, эхэл шуугайтай. Хүн зон зай зайбаргүй оршо, гарана. Умарын малхэе хүсэжэ, Николай Андриановичаа асуубай, мун болоһынэ.

Тара бүни худай болоһон байба. Колхозий адууды абаһажа айбан гурбан мэнэжэ өбгөө адуушан Василий Афанасевич Сорочников («Секира» гэжэ муу нэртэй) архи болгожо уугаа ха.

— Нахадаа «Секира» гэжэ пара абаһан юм?—гээд асуубай.

— Хан мадаха юм, «Секира» гэшэмнэй нүхэ, хутага ха юм даа. Теэд юмны өршөөд, гайнаад, худуугаа абадаг хадан тийгээжэ нэрлэжэ байгаа бээ, —гэжэ таамагналан харуу үгэбэд.

— Теэд, тэр өбгөөршэ хан худадажа абаһай?

— Тэрэ тэрэ, үүдэнэй хажууда бууна, энэжэ нүүрэй эхэнэр, —гээд турүүлэгчэ зөмүрхэн заана. —Таньса Алексеевна Попова.

—Хайрант, хүншье даа намайе, үхүүдэдэмийн, үрөөн хүрээрэмийн, дүшэ гаран жэл соо нэгэншье гутаагдаагүй нэрэмийн хайрат даа. Далин нима үмэ хаа наа, хойр гарай мун хурганууд таларуужан...—гэжэ байжа Таньса гуйна, ухагаршэ нүдэтайншо улайтар уйдана. Николай Андрианович нима харуу Поповада үгэбэ:

— Ши гэр булунхидойгоо нарынь гутааган. Колхозий хойр мэнэжэ өвсө хамдаар абажа баяда хын тула өршөөншье, цэвэрнөөншье бузаралсан. Шиний гэрэгшэ намда хайраттай. Теэд тэдэниэ хайрлаад, шамайе сүүдэ үнэгүй байхан аргагүй. Бидэ буздада, тэрэ тоодо шиньшье, нэгэ тосхондо түрөө, нэгэ клацета нураа, найр наадада буздада хамта яваа бээд, хүхэрэ сагай болохоод—хамта хүхидэ, үйдэхэр гашуудалай төхөөрөхөд—хамта гашуудалай байбаид. Тобшоор хааа хадэ, буздада байн худэ, танил талдууд байбаид. Теэд ши мунөө колхозий эрэл нангин юмэндэ худайна гаран харбайсаад байхадаа, манай нүхэр боншн. Шамайе, мун үлөө нэгэ мэнэжэ концентрат худадажа абаһан Алексей Федорович Сорочников эгээд түрүүн сүүдэ хадэ хэрэгтэй. Нахадаа гэхэдэ, худайн зөөри худадажа абаха дуратанай үгы болохоод худайншье үгэ: болохо зоригтэй.

Сэдхэхэдэ хүдэ хөөрөөдөөн тэрэгаар дурһон байба. Худайншье «Секирада», тэрэнтэй нүхэршөөдтэ олон зоний уриноо хайра яланын хүртээхгүй гэжэ даб байлоо нам. Мун «Секира» гэшэмийн юу байһынэ, колхозий үүн эхэ хүнүүдэй тэрэнтэй ямарлар тэмэжэ, уг үзүүргүй болгожо байһынэ, айбожо абаа бэлэйб.

Тэрэ үгэдэ нэгэ талаараа таагүй байба. Нахада таагүй бахада, манай дунда мунөө хүрөөр элдэ худайнаш, холжонгоод, шэнэнтэйнууд үшөөд байрланаар. Теэд нүүдэ талдараа, хубалаа ханагуудта эсэргүүцэжэ, хүн зон бүгэдөөрөө жагсан бүүбэ.

Правленийэ гаража, турүүлэгчэ машиньнага жэдоо өөрөө баряад, намайе Токурейн отделин абаһа шаба. Тандэ олохондоний, хөөрөөнөөтэй байгаа: моритойшье, машинатайшье, ябаһанын хүнүүд өвдэ уруугаа хүншье. Илангаяа эхэнэрүүд олон. Тэднэр багануулаа сад,

яслида асаржархоб, хартааха буудалгажа гараха гэжэ байбад. Колхозинуудтай мэднэлдэдэн, отделинчэ начальник Федоровтэ захиа лабарн үгөөд, намайе таахуулаан, турүүлэгчэ оторогой бүүдэ алхалшаба. Бүүдэ соо дахасалдан ороходоний, алай гайхалтайшье юмун үгы хөөртэй.

— Эмнэй өнөтөй гөрөй... Эмнэй колхозий зөөри хёрхоор сахинша Нисита Иванович Попов гэжэ даа. Далан дүрбэ пайтай юм, —гээб.

— Уухайе, —гээб.

— Уухайе-то уухайе, —гээд Домышев дургайшэгаар дуугарна...— Саһаны дуула. Гэгээн сагаан үдэр дунда улааг гараараа хойр муцуу ширяг худайншье барна ха юм.

Багануудай сад тэмэе оложо ябахада, Николай Андрианович арад зөөри оюу мэдэрэйлэ угаа эхэр долооножэ байхан тухай тон хүхүүнээр хөөрөө һэн. Ажал хэдэгтэй элдэ зольбо зайгуушнуудтай, худайншье худайншье, архиншад тахуушадтай тэмэсэхэ тон хурса элбэг манай гарта һууулы Ужадууд үгэбэ.

— Хубалаа ханагуудай хөрөгдөшье энэжэ нүхэнүүдэ улад зон өлөөдө онголон хана, —гээд сэдхэхэ ханагаар турүүлэгчэ хөөрөө. —Хара аман харагшадтай үгы болохо до коммунизм тэмэе һураггүй урагшадтай даһахада.

Эгэ үгшүүдэй тон зүб, арад зоний сэдхэхэ бодол элэрхэйлэн харуулан тухайн хэлээшье ялахмнэй.

2. ЛЕНИН БАГШЫН ЗАХАЯАЙ БЭЛЭЖЭ БАЙНАН ГЭРШЭ

Тийгээжэ зургааладанаар гонгоор залгаа сонгой (гэр) хажууда хүрөөг эрбэбид. «Сибиряк» колхозий Токурейн отделин «сад-ясли» гэшэн гарнаг үүдэн дээршэ аржаһа.

Тус зургаанай худамарилшэ: сад-яслие дагнаа Тимошева Антолина Афанасевна, яншиар Зина Софьяна, Тина Кутикова, Лида Софьяна, повар Сорочниковна Нина Яковлевна гэшэдтэй танилаба, хөөрөөдөбид. Тэднэр эхэ дуратайгаар намда зугаалаа үгөө, хамар байдалаа харуулаа.

Энэ сад-яслида явар далаад үхнүүдэ байха аад, тэрэ үеэр минцэ туура гаран багануула байгаа һэн. Зургаа харатайбаа эмхээд, зургаанай болотороо багануула элдэнэй хүмүүжүүлэгчид. Сад-ясли доторшэ томохон болоһон хүүбүүдэй, томохон болоһон багагадэй, гэгээлэ багануулай гэшэн нима гурбан таһаг бин. Үхнүүдэ бүхэн сөбөр, зөөдөн ордог хөөрөөтэй, үдэртөө гурба дахин эдээдлэ, элдэ янзын шаадахайнуудтай.

Колхозий амбарһаа үшөө һү, тоһо, үндөгэ, крупа абаха, наадагхайнууды нэмэжэ абууха, багануулай ханаа амар умбажа байхан тула хойр-гурбан машинаар гэдэй сөбөр элдэ асаржа буудуула гэшэн заабари үгөөд, турүүлэгчэ Домышев гаража өшөө.

«Сибиряк» колхоз Тунхэнэй аймагай эгээл томо колхозуудай нэгэн юм. Мун эхэншэ зорилго урдаа табиһай. Гансахан мяха мунөө жэлдэ 5 мянган центнер, һү 17 мянган центнер абаха, тектар бүрийн дунда эргээр 15 центнершэ доошэ бинэ өршөө гарга уруулаха, ойбонын олон янзын угаа эхэ ажал хэсэ зорилготой.

Теэд шэнэ турүүлэгчэ нүүр Домышевой энэ хөбөр эрвэд харан гэдхэди, нима эхэ ажал туйлахаар лон, ажалдад хөмөр байшоо. Ажаллаха шадабаритай 1937 хүнүүдэй гэн хаданын эхэнэрүүд байба. 673 эхэнэр худамарилшэ хаданга үүднэ хүхүүдэгтэ тортодожо, колхозий ажалда хайлдаха аргагүй, гэр гэрээрэ һууха баатай болоһон байба.

Эхэнэрүүд—колхозий эхэ хүсэе гэжэ шоншөөд, шэнэ турүүлэгчэ тэдэниэ артелин ажалда, мун нанган ажабайдалда эдэбхитэйнууд хуадауула тугай асуудал правлений, парткомой (секретарин, нүүр Тугарин) хамтын сагэһан дээрэ табила, зүйнэн хэлэһэн байна.

Тийгээжэ тус артелин отделин бүхэндэ удаһынгүй сад-ясли нэгдэһон байла. Хамга 6 тиймэ сад нэгдэнхэй. Тандэ гурбан зуу ходо гаран элдэ наһанай үхнүүдэ худайнаш зугаатайгаар үдэрөө үнгэрэ. Мун тэдэнэй эхэнүүдшье хойно ямаршье таталагүй, үхнүүд

гэдэе һанагаа зобхоо гэшиэ мэднэлэ, колхозий ажалда гайнагай байнаар хабадана. Булдада тоолоногүй олон, үсөөн тэдэниэ нэрлэбди. Олон үхнүүдтэй эхэнүүд Александр Герюнов, Федорина, Ираско-вля Алексеевна Попова, Валентина Ивановна Сорочниковна, Устиьяна Семёновна Хутикова, Валентина Семёновна Родинова, Александра Михайловна Пантелеевна болон бусад олон эхэнэрүүд урдан ажаллаха аргагүй байһан аад, мунөө ферма болон парти дээрэ тон эдэбхитэйгаар ажаллажа явабад.

Эхэнэрүүдэй ажалай эдэбхи, урма хэмээшье дэмэлүүлэһин тула правлений, партком нима һайнаалтай гурим тогтоһон байна. Нара соо 25 ажалта үдэршөө дэмэ олоһон эхэнэр үхнүүдэе яслида тудонгүйгоор байлгаха эрхэтэй. Нара соо 20-һоо 25 хүрөөр ажалта үдэр олоһон эхэнэр харан мунгэнэй 80 процентийн түлөөд, 15-һаа 20 хүрөөр ажалта үдэр олоһон эхэнэр 90 процентийн түлөөд, үхнүүдэе яслида байлгаха эрхэтэй.

Энэ һайнаалтай гурим үргэн дарга хари гаргажа байна: орой тудонгүйгоор гү, али хамда сэнгээр багануула яслида байладаг эхэнэрүүдэй тоо һараһаа һарада олошорно.

Үдэнэ орой ажалай һүүлээр, шяг хайраттай гурбан үхнүүдэе сэдхэд абажа, эхэнэр таадажа байһан эхэ М. Ковалева гэшэдтэй хөөрөөдөхөдэмийн, нигэжэ хэлэе һэн:

— Гурбан багануудтай аад, урдан ажаллаха аргагүй байгай. Яслин нэгдэхэдэ ханаа амар болошо. Тэднэе асаргад да, хойнош харагшай ажалда яваһаха, һанган нааһан боложо, 14 үнэгэ шаажа абаа һэм. Нутагай үүдэнэй үнэгэ бүрнөө үдэрэй 5-7 литр һу буула. Мунөө жэлдэ үнэгэ бүрнөө 1500 литр нааха уяла абаад тэмэсэ байһа. Сад-ясли гэшэмнэй мада эхэл туйтай юмэ гэшиэ даа. Найд даа, колхозий правлений, парт-органшад.

Нигэжэ Тунхан тосхоний «Сибиряк» колхоздо Ленин багшын захиа лабарн бөснэ. Эхэнэрүүдэ гэр гуадамта тойрхон элдэ худамарилшэ гүлөөжэ, шынэн ажалта, ажабайдалда үршөөр хабадуулаха, стеново, шекарин, үхнүүдэдэй сад, үхнүүдэе хаа ханагай бариха хэрэгтэй. Эхэнэрүүд гэшэмнэй эхэ хүсэи мун гэгэ бөгсөт сагай турүүлэгчэ жэдоошье Ленин багшын захийн захиа, һургааны Тунхэнэй коммунистууд мунөө үршөөр бэлдүүжэ амажа. Энэни тон һайнаалтай. Энэни шэнэ сагай, коммунистын үеийн үшөө нэгэ баһа хэлэй болоо.

Ния Тунхан тосхонор ябаханда, шэнэ үеийн тиймэ шэнжэ тэмдэгүүдэ хаража эрвэ һэн. Энэни дээршэ ямар тобилолто хэлтэй гэхэдэ: нэгэ дахээр, улад зоний коммунист оюун мэдэрэ угаа эхэр дабжажэ байһай; хөрөгдөшье, коммунистын уурхай, гуадамтанууд манай дунда олоһон дэлгэржэ байба.

Д. Лобсанов.

Тунхан.

СОВЕТСКЭ СОЮЗДА ФАШИСТСКА ГЕРМАНИН ДОВТОЛГЫН ҮДЭРӨӨ ХОЙШО, ФАШИСТСКА ГЕРМАНИДА ЭСЭРГҮҮГЭЭР СОВЕТСКЭ СОЮЗДА ЭСЭГЭ ОРОНОО ХАМГААЛГЫН АГУУ-ЕХЭ ДАЙНАЙ ЭХИЛЭНШЭ ХОЙШО 20 ЖЭЛ 1961 ОНОЙ ИЮНИН 22-ТО БОЛОХОН.

Авибомбын тэврэнэн нүхэн соо ороод, минометчигүүд буудажэ байна. (Сталинград, 1942 оной декабрь). ТАСС-эй фотохронико.

ШЭНЭ ТЕХНИКУМ НЭЭГ ДЭБЭ

Хэлхээ холбоон хүн зоний ажабайдалай эрилтэе хангалсадаг шухала хэрэгсэл болонхой. Тиймэһээ партин XXI съезд долоон жэлэй турнада хэлхээ холбоо бүри үргэдхэхэ гэжэ харааллан байна.

Почтын, телеграфий, фототелеграфий хүдэлмэриг, город хоорондын радио, телевизион дамжуулгада шэнэ техникэ хэрэгсэл талаар СССР-эй Хэлхээ холбооний министерство гөртой ажал хэжэ байһай.

Хэлхээ холбооний худамарилшэ техникэ дэбжэлтэ туйлахын тула тухайн хургуули дүүргэн, мэргэжэл һайтай худамарилшэд хэрэгтэй. Илангаяа Зүүн-Сибирин, мун Бурядай республикын ажахын халбаринуудта тиймэ мэргэжэлтэд хөмөр.

Ушар нимэһээ СССР-эй Хэлхээ холбооний министерство али болохо дутагдалнуудые харадаа абажа, Улан-Удэ хотодо хэлхээ холбооний электротехникум нээжэ шиндхэбэри гаргаба. Турүүшын жэл тус техникумдэ 150 хүн һураха. Тэднэр хэлхээ холбооний газар тэгүүр, мун доогуурхи барилгын талаар техникэй, районно электротехникэ холбооний, радиотехникын болон хэлхээ холбооний почтын техникумдэй мэргэжэл абажа гаргаха юм.

Нуралсалай шэнэ жэлдэ 6 кабинет, физикэ, хими, электротехникын 3 лаборатори нээгдэхэ. Аппарат Морзе болон бусад шэнэ аппаратнууд һайр шудалжа. Гэднэ-дэсээрна, тохарна нуралсалай хурагшадые дүршэлтэй болгоһон тула эхэ анхарал табидаха.

Кабинетүүд, мастерскойнууднаа гадна хэлхээ холбооний шэнэ аппаратуудар хангагдан бүхылдөө 15 лаборатори нээгдэхэ юм. Жэйшынэ, электронно-ионно приборуудай, фототелеграф гэхэ мэтын лабораторинууд эмхидхэгдэхэ.

Тус техникумдэ һурагшад һүүдшынгээ жэлдэ хэлхээ холбооний предпряти, эмхи зургаануудта практикада эльгээгдэхэ. Тэрээнэйгээ һүүлдэ гүрэнэй экзамен тушааха, дипломоно проэкт бэшэхэ болно.

Байгша оной сентябрийн 1-һээ нуралсалай шэнэ жэл эхилхэнэ. Манай техникумдэ эржэ һурагты, хүлээнэмдэ, хэлхээ-холбооний нуралсалай талаар түлөөлэгшэ.

ЭЛЕКТРЫН ЭЛШЭ ЕХЭЭР ГАРГАХЫН ТҮЛӨӨ

1961 он манай худэлмэришэдтэ онсо илгаатай жэл болно. Юуб гэхэдэ, партин XXII съездые нэртэй туртэйгөөр угтахын түлөө дэлгэрһэн социалистическэ мурьсөөнтэ оролсоһон теплоэлектротехникын худэлмэришэдэй ажалай эрнэ улам шангадана. Хөөрлөхөөр, манай станцийн ашаглалгада орожо, түрүүшын ток үгээрөө 25 жэлэй ой октябрийн 4-нэй үдэр гүйсэхэнэ. Съездын нэгдэхэ, октябрийн 4-нэй үдэрэе ажалай бэлэгтэйгээр угтахын түлөө мурьсөөн улам эршэмтэйгээр дэлгэржэ байна.

Долоон жэлэй гурбадахи жэлдэ станцийн энергетигүүд һайнаар ажаллажа, горьтой амжалта туйлаба. Жэлэй түрүүшын кварталтай тусбөөе мун бэшээр дүүргэн манай коллектив Бурядай совнархозой предпрятинуудай дунда дэлгэрһэн социалистическэ мурьсөөндэ 3-дахи һуури эзэлһэн юм. Мун үнгэрһэн табан харан түсбэ амжалтатыйгаар дүүргэдэ. Тийгээжэ 39500 киловатт-час электротехникэ алмагдан байна.

Манай станцинд коммунистическэ ажалай предпрятиин хүндэтэ нэрэ солодо хүртэлсэхын түлөө мурьсөөнэ. Станцийн хойр цехтэ турбинна (начальникын А. Е. Демина, парторганизацийн секретарь П. Ф. Щербакон), химическэ (начальникын О. А. Веселовская, профкомийн турүүлэгч В. И. Астраханцев) — коммунистическэ ажалай нэрэ зэргэ олгодоо. 20 гаран худэлмэришэд коммунистическэ ажалай ударнигэй нэрэ зэргэтэй болоо. Үннэй худэлмэришэн, урдан станцийн барилга дээрэ ажаллан тэмэршэ дархан Роман Тимофеевич Наумов, турбинна цехын слесарь Федор Иванович Харитонов ажаллажа байгад дээдэ һуругуули дүүргэжэ, лаборантка А. К. Ковина болон бусад эрчим ажаллаара шалгаржа, хүндэтэ нэрэ солдөө дурдуулжа яваба.

А. Поленов, Улан-Удын теплоэлектротехникын директор.

1961 он манай худэлмэришэдтэ онсо илгаатай жэл болно. Юуб гэхэдэ, партин XXII съездые нэртэй туртэйгөөр угтахын түлөө дэлгэрһэн социалистическэ мурьсөөнтэ оролсоһон теплоэлектротехникын худэлмэришэдэй ажалай эрнэ улам шангадана. Хөөрлөхөөр, манай станцийн ашаглалгада орожо, түрүүшын ток үгээрөө 25 жэлэй ой октябрийн 4-нэй үдэр гүйсэхэнэ. Съездын нэгдэхэ, октябрийн 4-нэй үдэрэе ажалай бэлэгтэйгээр угтахын түлөө мурьсөөн улам эршэмтэйгээр дэлгэржэ байна.

Долоон жэлэй гурбадахи жэлдэ станцийн энергетигүүд һайнаар ажаллажа, горьтой амжалта туйлаба. Жэлэй түрүүшын кварталтай тусбөөе мун бэшээр дүүргэн манай коллектив Бурядай совнархозой предпрятинуудай дунда дэлгэрһэн социалистическэ мурьсөөндэ 3-дахи һуури эзэлһэн юм. Мун үнгэрһэн табан харан түсбэ амжалтатыйгаар дүүргэдэ. Тийгээжэ 39500 киловатт-час электротехникэ алмагдан байна.

Манай станцинд коммунистическэ ажалай предпрятиин хүндэтэ нэрэ солодо хүртэлсэхын түлөө мурьсөөнэ. Станцийн хойр цехтэ турбинна (начальникын А. Е. Демина, парторганизацийн секретарь П. Ф. Щербакон), химическэ (начальникын О. А. Веселовская, профкомийн турүүлэгч В. И. Астраханцев) — коммунистическэ ажалай нэрэ зэргэ олгодоо. 20 гаран худэлмэришэд коммунистическэ ажалай ударнигэй нэрэ зэргэтэй болоо. Үннэй худэлмэришэн, урдан станцийн барилга дээрэ ажаллан тэмэршэ дархан Роман Тимофеевич Наумов, турбинна цехын слесарь Федор Иванович Харитонов ажаллажа байгад дээдэ һуругуули дүүргэжэ, лаборантка А. К. Ковина болон бусад эрчим ажаллаара шалгаржа, хүндэтэ нэрэ солдөө дурдуулжа яваба.

А. Поленов, Улан-Удын теплоэлектротехникын директор.

Модошоднай амжалтатай

Соёлтой 3 жэлэй довтолгы үедэ «Забайкалте» комбинат болон модошодой тосхонуудтай шэнэ гоё клубууд бин болоо. Энэ үе соо Онохойн комбинатта, Баргажанай, Хандагатай, Леспромхозуудта 400 һуурта клубууд баригдаа. Тэднэ соо амрах, ном уншаха, кино хараха, кружогуудай худамэри ябуулаха бүхэ арга боломжо бин. Хамта 18 клубууд бодохоодо.

Тэднэй дэргэдэ уран һайханай бүлгэмүүд эмхидхэн дэһнэй, янга гаран худамэришэд тэрэндэ хабаадалсана. Хандагатай Леспромхозой клубай агитбригада (худамэришэд Н. Ямникова, Илангаяа шалгарна. Агитбригадынхид модошодой ажалда газарта ошожо, концертнууды сэг үргэлжэ табидат. 1960 ондо тэднэр 40 гарн концерт харуулаа.

Залуу модошод сүлөө сагта спорт эрхилхэ хэсэ дуртай. Өнөөдөнгөө хүсөөр стадионууды баринан.

Модошодой амаралтай һайнаар, хүхүүнээр үнгэрэ хэсэ тунша анхарал табидана. Жэшынэ, Баргажанай Леспромхоз Гусиха гэжэ унаһай эрнэ дээрэ амаралтын гэр баринан, худамэришэд тэндэ амаралтаа эрчимээр үнгэр гэгэж болоо.

Модошоды һайн гэр барраар хангахын тула нилээд худамэришэд хэлгээ. Соёлтой довтолгын үедэ 50 мянган дүрбэлжын метр байра, 80 гарн һуругуули, больница, хүүгэдэй ясли гэхэ мэтэ баригдаа.

Модошодой үхнүүдэ зунай сагта байһал һайнаар амаралта дээдэ Березовскодо пионерлагерь байгуулагдаад, олон үхнүүд тэндэ амаралтай хүүхө сэнгэлгээр үнгэрэдэ манай эрхэ байдалда таарамжатай. Юундэ гэхэдэ, дегельминтизация хэрэгсэл газаршаа туулаан үбшнэй хорхойтэй үсдэ үхэдэ. Нигэжэ бэлчээрдэ гарахынгаа урда халдабарита үбшнөө һалаха шухала.

Нарай малые эхэ малтай нилүүлэнгүй, амьирнай байда гаха, тэдэнэй бэлчээлдэггүй газарта адуулаха хэрэгтэй. Гансахан эдэ хэлгэдэн ёһо гурим сахяад байбал, богонион сагай болзрто мал ажал һайжарха байна. Намарай сагта малышад шэнэ бүүсэдэ бүүгаагүйднэ дегельминтизация, дисенфекция хэрэгсэл ёһотой. Хабарай сагта нима үбшнэнтэй малые майн хяадаһаа июль болотор бэлчээринь 10-12 хонгод лэ хэлгэжэ байха шухала.

Манай республикын мал ажалай мэргэжэлтэйд, малшадтай урда энэ гельминтозно үбшнэниэ богонион сагай болзрто соо үгы хэжэ зорилго табигланхай. Энэ зорилгы бэсүүдэгдэхэдэ республикын колхоз, совхозуудай мал ажал ашаг шэмэ нилүүлэнгүй дээшлэхэ байһанын дамжаггүй.

А. Богданов, Бурядай НИИС-ын ахалагша научна худэлмэришгшэ.

Уша хорхойһоо болодог гельминтозно үбшнөө малаа нэргылжэ

Адуу малай ашаг шэмьшье, саһаншье дээшлүүхэ талдлар хэрэгтэйдэггүй арга боломжонуд манай колхоз, совхозуудта яналса бин. Тэрэнэй нэгэншье — уша хорхойһоо болодог үбшнөө малые нэргылжэ, тэрэ үбшнэнтэй зүбөөр тэмсэхэ хэрэг болоно.

Энэ үбшнэ малай ашаг шэмэдэ анхалбар тодхор хэжээ гэднэ, тэдэниэ үхэл гарздаа оруулдаг байна. Малые газар тэгдэнэй хараханда үбшнэни янзагүй аад, уданһар үнгэрдэ энэ үбшнэ буринше аюултай. Эгээл нимээр хүрээдэ үбшнэ тухай энэ хэлгээ хэжэ.

Жэйшынэ, хурыгтаа уунхайтай хорхой диктиокаулез бин болоо һаа, халданһан саһана хойно 14 хоногой болзрто нэгнүүрээ явар 3 килограмм хөмөр хөроодог. Хонидой долоо гонзгоор гонзгоор хорхойнууд (моншиноз) тодорлод, үсөөхэл хоногто нэгнүүрээ 6 килограмм хүрээр алдадаг. Нима үбшнэнтэй хурыгтаа зунай бэлчээринь 18-тээр элүүр буурагдана 14-20 процент хурыгтаа тагатаг. Малай досоо үхэдэг хорхойтой (эхиноккок үбшнэнтэй) боло мал бэшыншэ 7 килограмм, гахай 5 килограмм, хонин 1 килограмм бага мяха үгэдэг. Мун нима үбшнэнтэй хонидой 100-150 грамм хөмөр хөроодог. Диктиокаулез, моншиноз, гемоккоз үбшнэнтэй хонидой тус бүринөө 1 килограмм хүрээр ноһон алдагддаг.

Эхиноккок үбшнэнтэй үсэһнээ һүн жэл соо 145—150 литрээр заа гардаг юм. Мун хониншье һү нэмэ багатай болодог. Теляноз хорхойтой

нүүр, шалбааһаа уналха ябад үзэгдэнэ. Малай уналдаг газарые заһабарилха, сөбөр байлгаха шухала.

Зарим ушарта малда уулгадаг ам удаан болоһонһоо, бууругаар хадгалжа байһанһаа һуларжа, муудан байдаг. Тиймэ эх хэрэгтэхэдэ аша үрэ гаралдаггүй.

Энэ үбшнөө малые нэргылжын тула эгээн түрүүн хаана, ямар түхэлтэйгөөр тэрэ эхилжэ, газар тэгдэнэй мэдлэг хэрэгтэй, али үгы гү гэжэ тодорхойлоо ушартай. Тийгээжэ энэ дээрэһэн үбшнэ малые аргаха, бусад малые нэргылжэ хэмжээ-ябуулагууд зохёдогдоо.

Гельминтозно үбшнэ газар газарта хуу нэгэн адли байдаггүй, илгаатай юм. Жэшээлхэдэ, Казахска ССР-эй Алма-Атинска областьдо

Республикын соёл гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй II съезд

ОММУНИС СОЁЛ КУЛЬТУРЫН, АЖАҢУУДАЛАЙ ТҮЛӨӨ

Алхам найнаар хүдэлхэбди

Улаан-Удэ городской ажалшаддай депутадуудай гүйсэдномой түрүүлэгшын орлогшо нүхэр МИНЕЕВЭЙ үгэһөө

Эрэн тосхон республикай эгээл зах холын нийдэйд нэгэн болоно. Тийшээ гэрээ шадархи ямаршыг үнөө илгаагүй, болбосон үгэйд болонхой. Айл бүгээртэ Илчын лампочкай ялрар, радио дуугарайрадай театртаттай. Тэнхэ тухай соведэй хүтэлдөдө хэдэн кружогууд хүтэлдөдө. Нэгэ үйлэтэй зүжэгүүд табиллаар конкурс үнгэрэбди. Энээнэмнай Улан-Удэ Кучигээрэй хаалишад, Эткитын хоншоод, Дэли сельпогой хүдэлмэрийд эдэбхитэйгээр хабаарна. Эткитын хоншоод нэбди нуури эзэлэе нэн. Тэдэ табан туршада Д. Ужабайн «Галта мурэн», нэбди эсэс болон бусад хэсэг зүжэгүүдэ Уланунай, дун клубуудта табя.

Республикын театруудай зүгһөө маанатда муртэй туһаламжа үзүүлэгдэнэ. Мэдэжжэ артистнар — манай нотагаархн нүхэд Г. Цыдынжапов, Б. Балдаков, Б. Аюшин, Ч. Шанюшкина болон бусадые нотагаараа саз үрэгдэжэ ябажа, туһаламжа хүргэжэ байгыг ээжэ хэлэхэ хүсэлтэйб.

Бидэнэр зарим тэдэ ажалшад туйлабашы, тэрэгээрэе наагаа амархагуйбди. Ингээд бэлдэнэн шэнэ зүжэгүүдэ колхоз, совхозуудаараа ябажа табихабди.

Аймагайнгаа ажалшадта бодотоор туһалхын тула бүри шударгыгаар хүдэлхэбди.

Албаран ургана нийслэлнай

Улан-Удэ городской ажалшаддай депутадуудай гүйсэдномой түрүүлэгшын орлогшо нүхэр МИНЕЕВЭЙ үгэһөө

Совет хүнэй соёл болбосоо дээшлүүлэхэ тушаа түрэл, правительствоннай үрхэ анхарал табинабди. Бээ Улан-Удэ городской соёло-культурна хэрэглэмдэ 1958 ондо 51,3 миллион үрхэ (хуушан мүнгөөр) ногдоһон наа, мүнөө жэл миллион түхэриг хараалагдай.

Ихэнэ зургаан, предприятиян эдэ ажаллажа байгаашад той довтолгоор хараалагдана хэмжээ-ябуулгануудые үрхэ хойноһоо нилээд заргыгаар оролсоо юм. Тус соведүүд олохон предприятиянуудта хүдэлөө, эдэбдэ грамота, шагналдашы үгэһөө.

Городой ажалшад хэрбээ 18 ондо 12 мянган радиолемнигтой, 64 мянган хэтэг лэл абадаг наа, мүнөө мянган радиоприёмник болон, 75 мянган хэтэг үгэһөө захиан байна. Уншагдай, кино харагдай тоо шороо, хоёр мянгад айл-телевизор абажа тодхоо. Тийгэрөөшэ гурбан жэлэй шад хүүгэдэй эмхи зургуудай 19 гэр байшангууд, клуб, 4 кинотеатр, 11 амбулатори, поликлиникэ, 50 улаан гэр хэтэ баригдаа. Тендер хүдэлжэ эхилэ.

Соёл гэгээрэлэй эмхи зургууд ажал хүдэлмэрийдөө ондо аргануудые үргээр хэрэглэнэ. Мүнөө городнай соёл культурын үрхэй 4 университет, кино болон зурагай студинууд, эрэн спутник-клубууд хүдэлхэбди.

Улаан-Удэнай ажалшад долоон жэлэй түсэбнэ болзорноһоо урид дүүргэхын хойноһоо тэмсэхэ зуураа, соёл болбосоролоо улам саашан дээшлүүлхын хойноһоо айкабтар ехэ эдэбхи үүсхэлтэйгээр хүдэлнэ.

Арал зоной дунда

предприятинууд дүүргэгүй. Эндэ совнархозыне эмэлхээр, Ажалшад, илангаяа залуушуулай үрхэнхэ эрдэм дээшлүүлэхэ талаар ехэ хэмжээнүүд хараалагдаа нэн. Хүдэлмэришэн-залуушуулай үдэшын хургуулида нуралсагдай той 1958 онойхидо орлодоо 1,5 дахин олошооро. Мүн хэдэн зуугаад хүбүүд, басагад ажаллахынгаа хажуугаар арбан класс дүүргэжэ гараа. ПВЗ-гэй партийна, заводой комитет хүдэлмэришэн-залуушуулай үдэшын хургуулай тушаа ехэ анхарал табидат.

Уран найханай бүлгэмүүд 1958 ондо 86 байгаа наа, мүнөө 130 болонхой. Тэдэнэй зариманиһе уран зоёолой болон искусствын декадада амжалтатгайгаар хабаадалсаа нэн.

Гэбэшы уран найханай бүлгэмүүдэй репертуар ехэ тулюур заандаа. Энэнь наяхан үнгэргэгдэнэн уран найханай коллективнэй харалга дээрэ бүри элээр тодороо, урхад түгэлдэр, хургаал хүмүүжэл оломоор зүйлүүд тэндэ тон хомор байгаа.

Республикын уран зоёолошод, композиторнууд, артистнар, Аратай творчествын байшан бэлитэй залуушуудта тон багаар туһална, энэнь урда тээшы гараһан шүүмжэ лэл дээрэнь ямаршы тобшолол хэнзгүй заандаа.

Улаан-Удэнай ажалшад долоон жэлэй түсэбнэ болзорноһоо урид дүүргэхын хойноһоо тэмсэхэ зуураа, соёл болбосоролоо улам саашан дээшлүүлхын хойноһоо айкабтар ехэ эдэбхи үүсхэлтэйгээр хүдэлнэ.

Арал зоной дунда

Интеллекенциин арюун уялга

(БурАССР-эй Министруудэй Советэй Түрүүлэгшэ нүхэр МОДОГОВОЙ үгэһөө)

Коммунизмын материально-техническэ база байгуулаха, шэнэ хүниие хүмүүжүүлэхэ гэгэн гайхамшадта зорилго бидэнэй урда табигданхай.

Соёл культурын хүдэлмэрилэгшэд, интеллекенци хадаа нэн түрүүн Чкалов, Гагарин шэнги хүнүүдые хүмүүжүүлэхэ еһотой. Тийхын тула хамаг арга нүхээсэл үгэһөө.

Гэбэшы зарим хүмүүжүүлэгшэд өөһэдөө, соёл культурын хүдэлмэрилэгшэд гү, али багшанаар, халихай ябадал гаргадаг, халан муухайгаар буудат, гэр байрашыне заа-барилдаггүй, үмсын ажалаар үлэмжэ ехээр дашуурдаг байха юм. Баһа эмнэлгын хүдэлмэрилэгшэдэй дунда тимешүүл би. Ийм хүнүүд яагаад коммунизмын үзэл бодол нэбтэрүүлжэ шадахаб?

Интеллекенци хадаа арал зонойнгоо дунда социалистик культура үдэр бүри нэбтэрүүлжэ байха уялгатай. Тийхэдэ нэн түрүүн өөһэдөө өөртөө ехэ эрилтэ табиха, али бүхы талаараа найн жэшээ харуулжа ябаха, эрхимээр хүдэлхэшы еһотой.

КПСС-эй ЦК-гэй январин Пленум бүгэдэн урда асары

ехэ зорилгонуудые табиһан байна. Тэрэниие бээлүүлхын тула мүнөө үедэ хүдөөгэй ажалшад аргагүй ехэ оролдо-сотойгоор ажаллажа байна. Кукуруза тарилгышы урда жэлүүдэйхиһеэ эмхитэй найнаар үнгэрөө.

Гэбэшы хүдөө ажахыда-най үшөөл горьтой дутагдалууд бии байнаар. Тиймэһеэ колхоз, совхозуудта туһалха, түрүү аргануудые нэбтэрүүлэхэ еһотойбди. Тийхын түлөө багшашы, эмнэгшэшы наа, хүдөө ажахын эрдэм шуудалха болон. Зарим багшанаар хургуулин хашаа сооһоо гараха дурагүй, үшөө «маананые ходо фермэ, бригада руу эльгээнэ» гээд гомдохо юм. Энэ тон буруу. Али бүхы аргаар лэ ажабайдалтай нягта холбоотой байхын хойноһоо оролдохо хэрэгтэй. Баһа албан хойрог ябадал гаргадаг эмнэгшэд зарим нотагуудта дайралдана. Тэдэнэр хүдэлжэ байһан колхоздоо соёл культура нэбтэрүүлжэ, ариг сээр байдал хангахын хойноһоо оролдологүй, харин түрүүлэгшэ ялада унагаахадаа, сэдхэлтэ «ханадаг».

Соёл довтолгоодо багшанаар өөрынгөө хубитые оруулан байна. Энэ үе соо нуралсаы ажабайдалтай нягта холбоотойгоор ябуулхын тула нилээдгүй ажал хэгдэ. 1960—61 нуралсаы онуудта бүхы 5—7 классууд шэнэ түсэб болон программаар ажаллаа.

Республикын 1254 багшанаар политическэ, шэнжэлхы ухаанай эрдэм дэлгэрүүлжэ бүлгэмэй эдэбхитэй гэшүүд болонхой. Зэдын аймагай Петропавловкын дунда хургуулин багшанаар булдаа агитаторнууд байхааа гадна, үнгэрэ тэмж аяар 135 лекци элзэбтэжэ уншаа, 12 концерт ажалшадта, илангаяа холын фермэ, гүүртэ «дэгүүр» малшадта харуулаа. Тус хургуулин багша нүхэр Бальчугова 30 гаран лекци уншажа, улад зоной магтаалда хүртөө.

Иймэ гурүүшын алхам хэгдэбше, ажал үшөө ехэ. Зарим хургуулинуудта хүмүүжүүлгын хүдэлмэри муугаар табигданхай, багшанаар хэбээлүүд методическэ талаараа тон нула, ажабайдалтай холбоогүйгөөр үнгэргэдэнэ.

Ухыбүүдтэ харуулжа болтохогуй кинофильмүүдые түсэбөө дүүргэхын зорилгоор табидат ушар олон. Улан-Удэ хотыннай кинотеатруудта урхад хайнтай хүүгэдтэ зорюулагдана фильмүүд тон үсөөн табигдана.

Культурын болон Гэгээрэлэй министрствонүүд адилрхуу зорилго табижа ажалладат гэхэдэ буруу болохогүй. Тийн гэгээ эдэ хоёр министрствонүүд хоорондоо ямаршы холбоо барисаагүйгөөр хүдэлдэг заандаа.

Ухыбүүдтэ харуулжа болтохогуй кинофильмүүдые түсэбөө дүүргэхын зорилгоор табидат ушар олон. Улан-Удэ хотыннай кинотеатруудта урхад хайнтай хүүгэдтэ зорюулагдана фильмүүд тон үсөөн табигдана.

Культурын болон Гэгээрэлэй министрствонүүд адилрхуу зорилго табижа ажалладат гэхэдэ буруу болохогүй. Тийн гэгээ эдэ хоёр министрствонүүд хоорондоо ямаршы холбоо барисаагүйгөөр хүдэлдэг заандаа.

Тийхэдэ ажалшад дунда соёл гэгээрэлэй хүдэлмэри эрид найжаруулаха тушаа соёл гэгээрэлэй хүдэлмэри үшөө дутамагаар ябуулагдана. Зарим профессуона организа-цинууд анхаралаа саг үргэлжэ хандуулаа. Ажалшад хан-мээлэдэ 93 клуб, 400 гаран улаан булан, 73 библиотекэ, 34 киноуста-новкко үгтэнхэй. Тэдэнэй дундаһаа Улан-Удэны ПВЗ-гэй, мяха-консервын болон Зэдын комбинатай Культурын байшангууд онсо шалгарна.

Профсоюз уудай клубуудта, улаан булангуудта уран найханай мянга гаран бүлгэм эмхидэгдэнхэй. Пред-приятия болон совхозуудта байгуула-дан 100 гаран спортивна коллективүүдтэ 20 мянгад хүн хабаадалсана.

Тэдэнэй имэ эрилтэ табидатгынь тон буруу. Мүнөө арал зоной эдэбхи, бэлит үзэгдөөгүй ехээр дэбэжэе байна ха юм. Тиймэһеэ олонитын үүсхэлдээрэ үндэһэлэн, али бүхы ажаллаа эмхидхэхэ шухала.

Тэдэнэй имэ эрилтэ табидатгынь тон буруу. Мүнөө арал зоной эдэбхи, бэлит үзэгдөөгүй ехээр дэбэжэе байна ха юм. Тиймэһеэ олонитын үүсхэлдээрэ үндэһэлэн, али бүхы ажаллаа эмхидхэхэ шухала.

Тэдэнэй имэ эрилтэ табидатгынь тон буруу. Мүнөө арал зоной эдэбхи, бэлит үзэгдөөгүй ехээр дэбэжэе байна ха юм. Тиймэһеэ олонитын үүсхэлдээрэ үндэһэлэн, али бүхы ажаллаа эмхидхэхэ шухала.

Тэдэнэй имэ эрилтэ табидатгынь тон буруу. Мүнөө арал зоной эдэбхи, бэлит үзэгдөөгүй ехээр дэбэжэе байна ха юм. Тиймэһеэ олонитын үүсхэлдээрэ үндэһэлэн, али бүхы ажаллаа эмхидхэхэ шухала.

Тэдэнэй имэ эрилтэ табидатгынь тон буруу. Мүнөө арал зоной эдэбхи, бэлит үзэгдөөгүй ехээр дэбэжэе байна ха юм. Тиймэһеэ олонитын үүсхэлдээрэ үндэһэлэн, али бүхы ажаллаа эмхидхэхэ шухала.

Тэдэнэй имэ эрилтэ табидатгынь тон буруу. Мүнөө арал зоной эдэбхи, бэлит үзэгдөөгүй ехээр дэбэжэе байна ха юм. Тиймэһеэ олонитын үүсхэлдээрэ үндэһэлэн, али бүхы ажаллаа эмхидхэхэ шухала.

Тэдэнэй имэ эрилтэ табидатгынь тон буруу. Мүнөө арал зоной эдэбхи, бэлит үзэгдөөгүй ехээр дэбэжэе байна ха юм. Тиймэһеэ олонитын үүсхэлдээрэ үндэһэлэн, али бүхы ажаллаа эмхидхэхэ шухала.

Тэдэнэй имэ эрилтэ табидатгынь тон буруу. Мүнөө арал зоной эдэбхи, бэлит үзэгдөөгүй ехээр дэбэжэе байна ха юм. Тиймэһеэ олонитын үүсхэлдээрэ үндэһэлэн, али бүхы ажаллаа эмхидхэхэ шухала.

Тэдэнэй имэ эрилтэ табидатгынь тон буруу. Мүнөө арал зоной эдэбхи, бэлит үзэгдөөгүй ехээр дэбэжэе байна ха юм. Тиймэһеэ олонитын үүсхэлдээрэ үндэһэлэн, али бүхы ажаллаа эмхидхэхэ шухала.

Республикын соёл гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй II съездын делегатууд (зүүн гарһаа): Зангарай аймагай Агагадай хүдөөгэй библиотекын дагша С. Р. Шанюшкина, Хорин аймагай Дээдэ Ангарай эхин хургуулины дагша Д. Ж. Дамбаева, композитор Ж. В. Батуев. А. МАНТАЕВАН фото.

Алхам хэгдэбэшы, ажал үшөө ехэ

(Поибайналын аймагай соёл культурын таһагай киномеханик нүхэр АГИЛЬДИНАЙ үгэһөө)

Манай республика дотор сонсохогоһон 3 жэлэй соёл довтолгын дүнгүүдые аймаг бүхэнэй ажалшад бурдихжэ, саашанхи зорилгонуудаа хараалаа. Прибайкалин аймагта энэ үе соо горьтой алхам хэгдэ. Жэшэнь, Турунтаево тосхондо шэнэ клуб баригдажа, гүйсэдөөр гоёон түхээрэгдэнхэй. Мүн бусад тосхонуудта клуб, бани, библиотекэ, хургуули гэхэ мэтэ бодхогдоо.

Тэд ганса барилга хэлгээр соёлэй хүдэлмэри хизаарлагдадаг бэшэ ааб даа. Манай хүн зон коммунист ёһоо заншалтай болохо хайна ха юм. Нэгэ имэ жэшээ абаад харая.

Манай республика дотор сонсохогоһон 3 жэлэй соёл довтолгын дүнгүүдые аймаг бүхэнэй ажалшад бурдихжэ, саашанхи зорилгонуудаа хараалаа. Прибайкалин аймагта энэ үе соо горьтой алхам хэгдэ. Жэшэнь, Турунтаево тосхондо шэнэ клуб баригдажа, гүйсэдөөр гоёон түхээрэгдэнхэй. Мүн бусад тосхонуудта клуб, бани, библиотекэ, хургуули гэхэ мэтэ бодхогдоо.

Тэд ганса барилга хэлгээр соёлэй хүдэлмэри хизаарлагдадаг бэшэ ааб даа. Манай хүн зон коммунист ёһоо заншалтай болохо хайна ха юм. Нэгэ имэ жэшээ абаад харая.

Иимэл даа үрэ дүнгүүднай

(Яруунын аймагай «Коммунизм» колхозой партийна экин организациин секретарь нүхэр ГАЛСАНОВАЙ үгэһөө)

Унгарын гурбан жэлэй туршада манай колхоздо барилгышы олоно бодхогдоо, гэгээрэлэй хүдэлмэришы али бодо найжараа.

Колхозойнай түб — Ульдэргэдэ 300 хүнэй хургуулай, хэдэн талаар хургуудтай клуб, амбулатори, хургуули, мастерской, хүүгэдэй асли, хилиэмэ бариха гэр болон бусад барилганууд ашагдалда үгөө. Мүн гүүртэ, фермэүүдтэ байрын шэнэ гарнууд, банинууд баригдаа, 100 гаран үрхэтэ айл шаангарнуудта орожо түбэнэ найн байна. Гадна тосхоние шэмэглэн но-рооруула хүдэлмэри амхитэйгээр ябуулагдана.

Манай колхозой гашууд, Ульдэргэ тосхон албан ажалтан бэйша, мүн оролой классикын, совет уран зоёолошодой номуудые олоор худалдан абаха дуратай байн.

Ном тараалга хадаа ажаллашы коммунист ёһоор хүмүүжүүлэхэ хүдэлмэри саашаннай найжаруула хэрэгтэ тон ехэ үргэе урхад хайнтай хүүгэдтэ зорюулагдана фильмүүд тон үсөөн табигдана.

Культурын болон Гэгээрэлэй министрствонүүд адилрхуу зорилго табижа ажалладат гэхэдэ буруу болохогүй. Тийн гэгээ эдэ хоёр министрствонүүд хоорондоо ямаршы холбоо барисаагүйгөөр хүдэлдэг заандаа.

Ухыбүүдтэ харуулжа болтохогуй кинофильмүүдые түсэбөө дүүргэхын зорилгоор табидат ушар олон. Улан-Удэ хотыннай кинотеатруудта урхад хайнтай хүүгэдтэ зорюулагдана фильмүүд тон үсөөн табигдана.

Культурын болон Гэгээрэлэй министрствонүүд адилрхуу зорилго табижа ажалладат гэхэдэ буруу болохогүй. Тийн гэгээ эдэ хоёр министрствонүүд хоорондоо ямаршы холбоо барисаагүйгөөр хүдэлдэг заандаа.

Ухыбүүдтэ харуулжа болтохогуй кинофильмүүдые түсэбөө дүүргэхын зорилгоор табидат ушар олон. Улан-Удэ хотыннай кинотеатруудта урхад хайнтай хүүгэдтэ зорюулагдана фильмүүд тон үсөөн табигдана.

Культурын болон Гэгээрэлэй министрствонүүд адилрхуу зорилго табижа ажалладат гэхэдэ буруу болохогүй. Тийн гэгээ эдэ хоёр министрствонүүд хоорондоо ямаршы холбоо барисаагүйгөөр хүдэлдэг заандаа.

Ухыбүүдтэ харуулжа болтохогуй кинофильмүүдые түсэбөө дүүргэхын зорилгоор табидат ушар олон. Улан-Удэ хотыннай кинотеатруудта урхад хайнтай хүүгэдтэ зорюулагдана фильмүүд тон үсөөн табигдана.

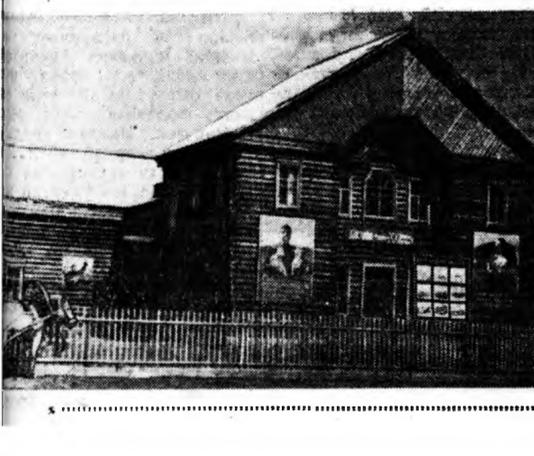
Культурын болон Гэгээрэлэй министрствонүүд адилрхуу зорилго табижа ажалладат гэхэдэ буруу болохогүй. Тийн гэгээ эдэ хоёр министрствонүүд хоорондоо ямаршы холбоо барисаагүйгөөр хүдэлдэг заандаа.

Ухыбүүдтэ харуулжа болтохогуй кинофильмүүдые түсэбөө дүүргэхын зорилгоор табидат ушар олон. Улан-Удэ хотыннай кинотеатруудта урхад хайнтай хүүгэдтэ зорюулагдана фильмүүд тон үсөөн табигдана.

Культурын болон Гэгээрэлэй министрствонүүд адилрхуу зорилго табижа ажалладат гэхэдэ буруу болохогүй. Тийн гэгээ эдэ хоёр министрствонүүд хоорондоо ямаршы холбоо барисаагүйгөөр хүдэлдэг заандаа.

Ухыбүүдтэ харуулжа болтохогуй кинофильмүүдые түсэбөө дүүргэхын зорилгоор табидат ушар олон. Улан-Удэ хотыннай кинотеатруудта урхад хайнтай хүүгэдтэ зорюулагдана фильмүүд тон үсөөн табигдана.

ШЭНЭ БАРИЛГАНУУД

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. Хорин аймагай Чесанын совхозой 4-дхи фермын түб—Заганага тосхоной шэнэ клуб харуулагдана. Энэ клуб 300 хүнэй нууцааруу уужам залтай, мүн бусад хэдэн табагануудтай юм. Уралаар дулаасуулагдадаг. 2. Закамск городо баригдан шэнэ поликлиникэ.

КОНКУРСДО ОРОҮОН ФОТОНУУДНАА

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Юрөөгэй арадай театрын артистнар бурят арадай «Жаргал» гэжэ хатар гүйсэдхэжэ байна.

МОГСОХОНОЙ КЛУБТА

— Театр ерээ! Театр! — гэлдээд, үхибүүд шаг шууяа табилдаба.
— Байзагты! Гэртээ харигты даа. Үдэшлэн зүжэг харахаяа эрээрэйгты. Зай гү? — гээд, эрэн самсатый хүн тэдэниэ ябуулжархиһаар, манда хүрээжэ эрэмсээрээ:
— Буянтусв. Би клубта хүдэлнэб. Хүлсээр үнинэйбди,

— гэбэ.
Энэ хорёод гарамгай наһатай, набтаршаг, шамбай бэстэй хүниэ харахада, хоохон үгөөр хоол хэжэрхөд ябадаг бэшэ, харин халуун ажалдаа хам ороһон хэбэртэй.
...Клубын Культурын ордон гэхээр. Эндэхи Чесанын совхозой хоёрдох фермынхидэй сэнгэдэг, хүмүүжэдэг соёлой

гуламта бүтэһөөр хоёр жэл шахуу болоо. — Досоонь ороходо ажалаа дүүргэһэн залуушууд биллардын стол тойрошонхой... харагдаба. Шэнэ газетэ, номуудта «шунгашаһан» хүнүүдыэ олон. Фойе соонь — алталмал рамануудта һуулгагдан парти, правительствын хүтэлбэрлэгшэдэй портретүүд. «Хүндэлэй самбарта» — ажалай түрүүшүүл. Наашиад Д. Базаржапова, Д. Санданова, Е. Бадмаева, Р. Генинова, хонишод С. Холхоров, Н. Дулмаева болоод бусад бултадаа тэрэндэ наалишадай, хонишодой, тугалшадой болоод механизаторнуудай нараһаа нарада туйлаһан амжалтанууд. Бүхы совхозой ажахын зорилгонууд ондоо самбарнуудта бэшээтэй. Балдан-Доржо Буянтүевтай хөөрлэдээ:
— Арбан гурбадахи жэлээ клубта ажалланаб. Эндэ хоёрдохой жэлдээб. Драмн, дуулалгын, фото, агрономическа, зоотехническэ болон коммунистическэ хүмүүжэлэй кружогуудтайби.

Н. ГИЛЬБЕН
Кубын поэт

МЭНДЭ АМАР, ФИДЕЛЬ!

Мэндэ амар, минни туг, минни герб, мэндэ амар!
Мэндэ амар, мүнхэ ногоон аладууд!
Мэндэ амар, пальмые номон мэтэ дэлиһэн газар,
Мэргэн буугаа гартаа барихан арадууд.
Сьерра Мэастрын булгилаа долгид, шулуудын, мэндэ!
Сэдхэлэйм оёроһоо бурьялаа болоннууд, зүргэ харгын тэндэ!
Сэнхир тэбэгийн сэнгүү хараасгайнууд — булта сайнууд!
Сэгээн таангай шулмын, хубсаһадин, гутални — булта сайнууд.

Мэндэ амар! Шуһанайм долгин, улаан нарамин, барайгар!
Мэхэ гохы мэдэхгүй омог Эхэ оромни, мэндэ амар!
Эрхим хүндэтэ, синьор, синьора,
Эртын үррые угтаһан эдир хубүүн — таанада баяр.
Буу барихан ажалшан, мэндэ!
Дуу тарихан таряшан, мэндэ!
Сагаан саахар шамда, баяр!
Хулһан шэнги үндэр нарин басагадууд, мэндэ амар,
Хуушан сагай үлдэгдэлые үзэһэн үбгэдүүд, мэндэ амар!
Амар мэндэ,
Алаг шуһанайм худалые гүйлгэһэн арюун газар,
Ажалша гарнууд соо адхагдаһан амтан кукуруза, мэндэ амар!

Аадар бороогой амин дорю
Анхилнаш, Эхэ ором.
Хүхэ далайн нэбшээн
Хүлгүүлнэ, набшаһадые эльбээд...
Хара шарайтай нэгэн сагаан шарайтай нүхэртээ
Харгыгаар эбтэй хамта тэрүү тэрэ алхална.
Арюун наран агаарта хөөрэн дээшээ дэгдэхэтээ
Амар далай соо элшээ шэнгэн алтарна.
Хаанашьб дууша шубууд мүнгэн аялгаа дэлгээл
Хада үндэр Туркино тээһээ!
— Мэндэ амар, амар мэндэ, Фидель!
А. Жамбалдоржиевай оршуулга.

ХИМЫН СААНАНАА

Ю. А. Гагарин
Энэдхэгтэ, Англида
айлшалхаар уригдаба

Түрүүшын космонавт Ю. А. Гагариние соёл болбосоролой энэдхэг-совет общество Энэдхэг ошоһыень уриба. Соёл болбосоролой энэдхэг-совет обществонын президент А. В. Багдасар соёл болбосоролой харилсаанай — Энэдхэгтэй обществонын президент Н. В. Цицининэй нэрэ дээрэ бэшэг эльгээгээ. Энэдхэг арад майор Гагаринай хэлэхые дуулаха, тэрэниэ хараха ехэ дура хүсэлтэй. Энэдхэг-совет хани барисааг тэрэни эрһэн ушар бэхижүүлхэ гээд бэшэг соонь заагдана.

«СССР — Великобритани» гэжэ обществодо зориулагдан бэшгыёе англи-советскэ хани барисаанай общество, СССР-тэй соёл болбосоролой харилсаатай байха Англин общество, «Великобритани — СССР» гэжэ ассоциаци эльгээһэн байна. Тэрээн соогоо космонавт Ю. А. Гагариние Великобритани айлшалхыень үнэн зүрхэнһөө урина.

Ю. А. Гагаринай Англи айлшалһан ушар англи, совет арадуудай хоорондохой хани барисаанда, үгээ һайнаар ойлгоосохо хэргэтэ ехэ туһа нэмэри болохо гээд «Великобритани — СССР» ассоциацинын телеграмма соо хэлэгдэнхэй.

Эб найрамдал тээшэ зорихо
эгээл зүб харгы зам

БЕРЛИН, июнийн 19. (ТАСС). Научна хүдэлмэри-лэгшэдэй профсоюзай Берлиней окружной табдахи конференцида хабаадагшад ГДР-эй гүрэнэй соведэй түрүүлэгшэ В. Ульбрихтда бэшэг эльгээбэ. Германиин хоёр гүрэн-тэй эбэй хэлсээ баталах, Баруун Берлиниэ демилгитаризованно сүлөөтэ хото болгохо тухай совет дурдахануудые һайшаанабди гэжэ тэрэ бэшэг соогоо мэдүүлбэ.

Немцк арадта эб найрамдал тогтоохо, Баруун Берлиндэ дайн байлдаанай гуламта үгы болгохо гэшэ эгээл үнэн зүб нэгэл харгы зам. Билэнэр ингэжэл батаар этингэхэйбди, гээд эрдэмтэд бэшэн.

Германиин правительствода тэдэ дурдахба.
Эбэй хэлсээ баталах тэмсэлдэ ГДР-эй ажалшадтай эб хамта ябахад гээд Магдебургда боложо байһан хүдэлмэриндэй гурбадахи фестивалда хабаадаһан Баруун Германиин хүдэлмэришэд мэдүүлһэн байна. Германида хайшан гэжэ эб найрамдал тогтооһоб, хоёр гүрэнны нэгэн хамта болгохо гэнэн харгы замые немцк ажалшадта Советскэ правительствын дурдаханууд харуулана гэжэ Ганноверһаа эрһэн хүдэлмэришэ Алонз Крюгер мэдүүлэ.

ГДР-эй элдэб округуудһаа абтаһан ханамжа, дурдахануудые, тайлбаринуудые Германиин Демократическа Республика хэбэл толижо үргэлжэлһөөр. Германитай эбэй хэлсээ баталах тухай асуудалаар һануулгын совет бэшэг соо хэлэгдэһэн дурдахануудай хүсэдөөр дэмжэгдэж байһан тухай тэдэ бэшэгүүд соо заагданхай. «Уласхоорондын политикын шухала асуудал» гэжэ гаршаглаад, нимэ дурдахал, ханамжануудые «Нейсе Дейчланд» газетэ толино.

Цюрихтэ болоһон хэлсээнүүдэ

ЦЮРИХ, июнийн 19. (ТАСС-эй корреспондент И. Максимовский ингэжэ мэдэсэбэ:

Лаосой политическэ гурба хүсэнуудэй хүтэлбэрлэгшэдэй хэлсээнүүд мүнөөдэр эхлэбэ. Тэндэни хаанта правительствын премьер-министр хан изагуурта Суванна Фума, Нео Лао Хак Сат партини ЦК-гэй түрүүлэгшэ хан изагуурта Суфанувонг, хан изагуурта Бун Ум гэгшэд тэндэ зүблэнэ.

Уридшалан уулзаһанай һуудээр тэдэ хэлсээнүүдтэ хабаадагшад үсэгэлдэр хэблэдэ гараха мэдүүлгэ хэе. «Национальна талаар хамтын правительство бин болгожо, национальна талаар үгээ ойгоосохо зорилго Лаосой политическэ гурбан хүсэнуудэй лидерүүдэй Цюрихтэй хэлсээнүүд табина гэжэ тэрэ мэдүүлгэ соонь заагдана. Тэдэ хэлсээнүүдэй гурбан үдэр үргэлжэлхэ юм. Политическэ программа, коалиционо правительство бин болгохо ёһо гуримууд, зорилгонууд, мүн Женевиин, Намонай зүблэнтэй холбоотой гол асуудалууд тэндэ зүбшэгдэхэ байна.

Үнгэрһэн юумэн тухайгаа бү мартаг лэ

ПРАГА, июнийн 19. (ТАСС). Гитлеровскэ Германиин Советскэ Союзда долболон ороһонһоо хойшо хорин жэлэй гүйсэһэнтэй дашарамдуулан Чехословакиин хэблэдэ бэшэгүүдые толино. Тэдэ бэшэгүүдынь үнгэрһэн юумэн тухайгаа бү мартаг лэ гэнэн ухдагтай. Фюрерэй, тэрэнэй зүблөөшэдэй, олон политигуудай, Баруунай сэргэй стратегүүдэй ханаашаар лэ дэлхэйн хоёрдохой дайн үнгэрөөгүй бишу гэжэ «Руде Правое» ханамжала. Совет арми — шэнэ ёһоной арми гэшэ. Совет хүнэй зориг баатаршалые, заабол илалта туйлаха тэрэнэй этиглэ найдабарине юоншые һалгажа шаддаггүй.

Эзэрхэг түрмхэй дайнда хабаадаһан гитлеровскэ генералуудай гарта мүнөө баруун Германи орошонхой гэжэ «Обрана Лиду» газетэ ханамжала.

«Коммунист аюулаһа хамгаалха», «Немецкэ хуушанай зүүн тээхи газарнуудые сүлөөлхэ» гэжэ мэтэ хуушанайгаа лозунгуудые Боннын милитаристнууд, реваншистнууд һэргээжэ, 1941 оной июнийн 22-ой тэнэг бузагай шүһата хэрэгые дабтахаяа бэлдэнэ. Имперализмын, дайн сэргэй хүсэнуудтэ ороходо социализмын эб найрамдалай хүсэнуудэй бүхы талаһаа булюу һийн байһан ушарые юоншые мубилгажа шаддаггүй гэжэ тээтэ онсолон тэмдэглэдэ. Эзэрхэг түрмхэйгээр долболон ороһонд заабол бута сохюулжа, диллэжэл һалага түүхэтэй.

Харюугаа абаха һэдэлгэтэй Баруун Германиин этгээдүүд тухай

БОНН, июнийн 19. (ТАСС). Харюугаа абаха һэдэлгэтэй тусхай организацинууд шэнэ харата муухай хэрэгүүдые Баруун Германида эмхидхэнэ. Ганновертэ «Данцига ажаһуугшадтай үдэр» гэжэ нэрэтэй үдэр тэмдэглэгдээ. Доодо Сайсоини Шельхауз гэжэ газарһаа нүүжэ эргэһэдэй хэрэгээр министр, «Данцигай түлөөлгын президент» гэжэ нэрлэгдэжэ Штернфельд тэрэ үдэр тэмдэглэхэ үздэни үгэ хэлбэ. Тимхэдэе Польшоһоо газар дайлана абаха тухай тэрэ мэдүүлһэн байна.
Германи тухай, Баруун Берлиней асуудалуудаар совет дурдахануудта эсэргүүцэр тэрэ, Ганновертэ эмхидхэгшэ һэн үймөөн дээрэ мэдүүлгэнүүд хэлгдэбэ. Баруун Берли гэжэ сүлөөтэ хото бин болгохо тухай ханамжы министр Шельхауз буруушаагаа.

Икэда США ОРОВО

ТОКИО, июнийн 19. (ТАСС). Японой премьер-министр Икэда, Гадаадын хэрэгүүдэй министр Косака гэгшэд Америкын правительствотай хэлсээнүүдые хэтын түлөө мүнөөдэр Токиоһоо Вашингтон ороһонь нииндбэ. Тэдэнэй Холбоот Штатуудта ябаха тухайн төрдорхой программа Япондо толилогдонхой.

США-гэй гүрэнэй департаментын ябуулдаг политикые һажаллан бэсдүүлхэ гэжэ Японой мүнөөнэй правительство оролдон. Эгээл нимэ үдэе ошоходонь Японой олонинтэ тэдэнэй һайн юуи хүлээнэгүй. Икэда тэндэни гансал юу асарба гэбэл, Японой зэбсэгтэ хүсэнуудые шадань ехэдхэхэ ухдагтай үдэ бэлэг лэ асарба байха гэжэ социалистическэ парти түрүүлэгшэ Кавакामी мүнөөдэр мэдүүлбэ.

Редактор Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ

Лаос тухай зарлагданан зүблөөндө

ЖЕНЕВА, июнийн 19. ТАСС-эй корреспондент К. Романовский ингэжэ мэдэсэбэ: «Лаосой асуудалы шиндэхэхэ зорилготой уласхоорондын зүблөөндэ хабаадагшад мүнөөдэр хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлхээр сулгарба. СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министрын орлогшо Г. М. Пушкин тэндэ түрүүлэгшээр һууба.

Эхэ ороноо нэгдүүлхын түлөө тэмдэгдэж хуунууды Урда Вьетнамай засаггархид ханамжа хаажэ байна. Сайгоһоо урагшаа 30 миллин газарта, Тан Анда хюдан мүрдөгшэд һай 5 хуниэ алаба. Туй Нинда (Сайгоһоо хойшо), Вьетнам Пресс гэжэ Урда Вьетнамай агентствын мэдээсэлээр, үшөө 6 хун алуулһан байгаа. Фу Ендэ мун лэ шархатаһан, зобогдохон хунүүд олон. Зураг дээрэ: Фу Ендэ зобожо алаһан хүнэйньөө хажууда хюдан мүрдөгшэд байна. ТАСС-эй фотохронико.

Абтаһан үгэнүүдые зааһан дүй дүршэлһөө

Һурагшадые эрдэмтэй болгохын тула нэн түрүүн түрэлхи хэлэн дээрэ алдуугүйгөөр бэшэдэг болгожо һурагша гэшэ түрэлхи хэлэнэй багша бүхэнэй шухала зорилго болоо. Абтаһан үгэнүүдэй дүрмүүдые 6—7 хэсээл соо бата бэхээр, гүнзэгшөөр ойлгуулаха гэшэ тон хүндэ асуудал. Тимхэдэе тус темые гарахада багша хамагай түрүүн элдэб янзын харуудан ойлгуулаха туһаламжа болон упражненинүүдые өөрөө бэлдэд, хэсээлдээ хэрэглэхэ ёһотой. Табдахи кластэ тус темэ заахада, олон янзын хүшэр хүндэ зүйлнүүд багша бүхэндэ ушардаг: тэдэниэ тоолон нэрлэбэл, нимэрхүү: бурт хэлэнэй грамматика соо (авторгуудын М. Н. Икхенон, Ц. И. Цыдыпов) абтаһан үгын дүрмүүдые бэхижүүлхэ упражненинүүд тон үсөөн; һурагшадтай хэрэглэхэ номһоонь ондоо ямаршые туһаламжа үгы; харуудан ойлгуулаха туһаламжа байхагүй. Мүн багшанарай энэ темээр хэрэглэхэ методическа зүйлгүүд үгы тоноһой.

Абтаһан үгын дүрмүүдые 5-хи кластэ һурагшад гүйсэд үздэг. Тэдэ дүрмүүдые һайса ойлгуулаб, үхибүүд алдуу гаргадаггүй. Энэ темые муугаар ойлгуулаб, алдуу гансашы табдахи кластэ баһа, харин дээшэнхи кластүүдта гаргажал байдаг.
Абтаһан үгын дүрмүүдые һурагшадта һайнаар ойлгуулахын тула хамагай түрүүн ямар алдуу гарганба гэжэ багша мэдэхэ ёһотой. Ушар тимхэ тула һурагшадтай гаргадаг зарим алдуунуудые харад үзэе.

Түрэлхи хэлэнэй багшанарта методическа туһаламжа

Абтаһан үгын дүрмүүд соо нимэ дүрим бин «Хэрбэ И. Ы. Ю аялганууд дээрэ сохилоттой һаань, урда тээхи аялганынь хаража, үгын һуудлэ А, Э бэшэхэ». (Учбеник, нюур. 33).
Зарим һурагшад абтаһан үгын сохилто буруугаар табидат дээрһээ, үгын һууд алдуутайгаар бэшэжархидэг. Жэшэнь, «политическэ» гэжэ үгын һууд «а» аялганаар бэшэдэг. Юүдэд гэхэдэ, «политичка» гэжэ үгын түрүүшын «и» аялган сохилоттой. Энэ сохилтынь һурагша «политическэ» гэжэ үгэдэ таамагаар абаһажа табина бишу.
Үгын сохилто зүбөөр олодоггүй дээрһээ, абтаһан үгын һууд алдуутайгаар бэшэдэг ушар аһала олон тохёолдогдог жэшэнь: коммунистическА (а) — коммунист — сохилтонь И аялгаг дээрэ, агротехническА (а) — техник сохилтонь Е дээрэ, сатирическА (а) — сатира, туристическА (а) — турист, капиталистическА (а) — капиталист.
Дээрэ хэлгэдһэн дүримэй нүлөөнөө боложо, А, О, Э аялганууд дээрэ сохилтын тухада, зарим һурагшад урдахи аялганынь хаража, абтаһан үгын һуудынь алдуутайгаар бэшэжархидэг. Жэшэнь: пионерскэ, галеза, советскэ гэжэ үггүүдтэ «а» залгалта бэшэжархидэг. Ушарын юуб гэхэдэ: эдэ үггүүдтэ сохилтонь «е» аялган дээрэ туздана, тингээд урдань эрэ аялган байна. Тимхэдэ «а» залгалта бэшэгдэнэ гэжэ һурагшад тайлбарилдаг.
Бурт үггүүдтэй 2—3 хашалла-наар һүүлдэгтэй дээрһээ, абтаһан

жэ, хилэмэн гэхэ мэтэ. Хитад хэлһэнэ: шаалан, даалимба, бууза гэхэ мэтэ; греческэ, английскэ, францүз хэлһэнэ: грамматика, синтаксис, фольклор, социализм гэхэ мэтэ.
Энэ хэсээлдэ гол анхаралаа хуушан абтаһан үгэнүүдые зүб бэшэдэг табидат зохистой. Грамматика соо хуушан абтаһан үгэнүүдые буряадшалжа бэшэхэ гэжэ хэлэгдэнэ, теад тэрээн соо хоёр гурбан-абтаһан үгэнүүд жэшэ болгон үгтэнэ.
Энэ дүримэй ёһоор һурагшад нюот нюотга үгүүлэгдэдэг янзын абтаһан үгэнүүдые бэшэхэдэ, алдуу гаргадаг. Жэшэнь: хилэмэ (хилэ-мэ), пешэ (пешан), шинис (шан-гиса, сабис (сабис)). Тимхэ тула багша һурагшадта хуушанай буряадшалгадан үгэнүүдэй таблица № 1 хуруулаг. Нимэ табличын үгы дээрһээ, багша өөрөө бэлдэхэ баатай болон. Ород болон буряадшалгадан үгэнүүдые зэргүүлэн харуулахда зохид бишу.
Таблица № 1.
хлеб — хилэмэн, платок — пулад, пещ — пешан, пшеница — шанис, фунт — хүнтэ, целковый — солхооб, бочка — боохшо, сучки — сүүдхэ, вершок — бишоог, горшок — горшоог, кирпич — хирпинис гэхэ мэтэ.
Башлгын талаар хүндэ үгэнүүдые һурагшадтай орфографическа словарь соонь бэшүүдхэ. Хуушан абтаһан үгэнүүдтэй дүрмүүдые гархада, бэхижүүлгын хэдэ упражненинүүдые дүүргүүлхэ.

2-дохы хэсээлдэ һуури соохи аатан, оотон, ээтен дээрэ сохилоттой үгэнүүды бэшэхэ дүрим нимэ методээр ойлгуулаб таарамжатай.
Таблица бэлдэжэ харуулаб, һуудлан ямар ушарта үгын һууд а, о, э аялганууд бэшэгдэнэб гэжэ һурагшадһаа асууха. Дүримэ һайнаар ойлгуулаб, һурагшадта жэшэнуудые олоор олуулаха. Һуудлэй һууд бэхижүүлгын алдэ янзын упражненинүүды бэшүүлхэ.
Гурбадахы хэсээлдэ үгын һуури соохи эрэ аялганууд дээрэ сохилоттой үгэнүүды бэшэхэ дүрим гаргадала.
Сохилоттой эрэ аялгануудтай үгын һууд бэшэхэдэ, урда тээхи аялганынь хаража бэшэхэ гэжэ багшын хэлэд дүүргэ һаань, һурагшад үгын һууд буруугаар бэшэжархидэ. Юүдэд гэхэдэ? Жэшэнь, «географическА» гэжэ үгын сохилоттой «И» аялганай урда гурбан аялган е, о, а байга бишу. Һурагшад сохилоттой «И» аялганай урда «Е» аялган байна гэжэ харюусаха.
Нимэ болохоор, багша энэ дүрим ойлгуулахда, һурагшадта эли тодоор сохилоттой эрэ аялганай урдахи дүтн аялганынь хаража гэжэ заажа үгэ. Жэшэнь: «географическА».
Хамагай түрүүн багша таблица № 3 һурагшадта харуулаб, дүримэ тон һайнаар ойлгуулаһагыйгаа һуулар, упражнени дүүргүүлхэ.

Табдахи хэсээлдэ хашалганаар һуудлаһан үгэнүүдые зүбөөр бэшэдэг анхаралаа хандуулаб:
Юуб гэхэдэ, һурагшад 2—3 хашалганаар һуудлэдэг үгын һууд аялганууды бэшэжархидэг. Жэшэнь, парк-паркатай, пунктА — пунктАһа гэхэ мэтээр. Тус дүрим гарахада, самбарт олон ород үггэнүүды бэшэд харуулаха. Жэшэнь, танк, борт, порт, акт гэхэ мэтэ.
Хэдэн үгэнүүдые падежэ табиян харуулаха. Жэшэнь, порт-портло, порттой, портһоо, акт-акта, акттай, актһаа.
Зургадахы хэсээлдэ бэхижүүлгын үгэнүүды дүүргүүлэхэдэ, илангала абтаһан үгын хүндэ хүшөр дүримүүдтэ анхаралаа табиамар. Жэшэнь, 2, 3, 4 хэсээлүүдтэ гараха дүримүүд хүндэһэнүүд бишу.
Бүхэл темэ гараад байхада, шалгалтын хүдэлмэрин урдахан бэхижүүлгын тусхай хэсээл үнгэрэхэдэ зүбтэй ха юм. Тус хэсээлдэ гэрэй даабари бэхижүүлгын упражненинүүдтэ уридые, һуудэрнынь шалгажа болохо. Харин зарим ушарт гэрэй даабари орой шалгангүй байжа боломоор гэжэ методистнар заабарилдаг.
Бурт хэлэнэй грамматика соо упражненинүүдтэй үсөөн һэн тула элдэб янзын хүдэлмэри багша өөрөө бэлдэхэ баатай болон. Жэшэнь, ямар нэгэ дүримы бэхижүүлхэ упражнени карточка дээрэ бэшэд, тэдэнэ партиа бүхэндэ таража үггэмөөр.
Долоодохи хэсээлдэ шалгалтын диктант үнгэрэгдэхэ (диктантнуудтай спорник, 1956 оной).
Мүнөө үдэе тус темээр «юрваханөө байтаг, харахашы мүнэн үгы» халдан, түрэлхи хэлэнэй багшанарта методическа туһаламжа болохо бээ гэжэ найдагдана.

Д. Ошоров.